

EDUCAȚIA PENTRU VALORI PRIN DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI

ELENA ROXANA VIȘAN

Abstract:

The genesis of education is to be found in the Roman mythology embodied by Edulica the goddess, a symbol of the responsibility in raising and feeding the children during the ancient times. By springing out from the symbolism and the etymology of the Latin *educare* / *educere*, one idea has transgressed throughout the centuries: that education has been the cultural and the spiritual food for the entire human evolution in the sense of pulling the man out of his natural shell state and consequently shaping, developing and maturing the fundamental core of his physical, psychic, moral, aesthetic, cognitive, affective and volitional being.

The education of the human being has gradually evolved over time having as starting point the human value „regarded as the quintessence of all human qualities that usually generate appreciation for the qualities of a human being as a universal actor implied in the defining and the recognition of his or her „inherent dignity and of that of the human family members, in their equal and inalienable rights”.

In this respect the human rights have been established and forwarded by their very own nature, independent of any forces that might have influenced them. In the evolution of human society and of education, they have constituted themselves as a science of human rights rooted in values such as freedom, equality, justice, tolerance, solidarity and responsibility under the protection and the requirements of the law.

Keywords: science of human rights, education for values, equal opportunities, sustainable development objectives, educational freedom, the right to education, principles.

Abstrait:

La genese de l'education se trouve dans la mythologie romaine incarné par la deesse Edulica, le symbole de la responsabilite pour l'education et l'alimentation des enfants pendant la periode antique.

A partir du symbolisme et de l'ethimologie du mot latin „educare/educere, on trasmet l'idee que l'education est la nourriture culturelle et spirituelle de l'evaluation humaine entiere afin de tirer l'homme de son etat naturelle et de construire developper et maturiser les cote's fondamentaux de son etre: le physique, le psychique, le moral, l'esthetique, la cognition, l'affectivite et le volitif.

L'education de l'etre humain a progressivement enduee a travers le temps ayont comme point de depart la valeur humaine considerée comme la somme de toutes les qualites qui engenadent l'appriacion pour l'homme l'atuer universel pour la definition et la reconnoissance „de la dignite inherente des membres de la famille humaine et de leurs droits egaux et inalienables.

Dans ce sens, les droits de l'homme se sont construits et transmis por leur nature, autonomes de toute puissance, qui sons l'influence de l'evolution de la societe humaine et de l'education se sont crees autour d'une science des droits de l'homme aves des raciens comme: la liberte, l'egalite, la justice, la tolerance, la solidarite et la responsabilite sans la protection et l'exigence de la loi.

Mots- cles: la science des droits de l'homme, l'education pur les valeurs, l'egalite des chances, des objectifs de developpement durable, la liberte educationnelle, le droit a l'education, des principes.

1. Educația, libertate a omului

În toate epocile, educația a fost tratată ca o latură inerentă a dezvoltării ființei umane, fără granițe, o valoare a societății democratice transmisă din generație în generație, fără de care omenirea nu poate căpăta valențele ascensiunii sale.

Omenirea luată ca un ansamblu face parte integrantă dintr-o singură civilizație planetară, în care ființa umană trebuie înțeleasă și tratată din perspectiva relațiilor sale cu semenii, cu societatea, ca cetățean, în complexitatea sa conform

art. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului: „Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate (...) fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări”.

Bazăta pe gândirea pragmatică a omului, pe influențele de natură locală, regională, națională și internațională, pe contextele istorico-politice, sociale, culturale și economice, *știința drepturilor*

omului se transmite și dezvoltă printr-o implicare directă și precisă a educației ca prin instruire și educație să se dezvolte respectul pentru drepturi și libertăți și să se asigure prin măsuri progresive, de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă, atât în sânul popoarelor statelor membre, cât și al celor din teritoriile aflate sub jurisdicția lor¹.

Această abordare holistică marchează momentul nașterii dreptului modern al drepturilor omului, în care factorul primordial al promovării și garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului reprezintă *exercitarea dreptului la educație*, transmisă prin instituțiile de învățământ și cultură, prin organizațiile naționale și internaționale ce militează neobosit la continuitate, identitatea cunoașterii și a valorificării fundamentelor esențiale ale omenirii.

Declarația Universală a Drepturilor Omului enunță consensul comunității internaționale într-un „ideal comun ce trebuie atins de toate popoarele și toate națiunile” în domeniul drepturilor omului, în care persoana nu e privită ca simplu obiect sau simplu beneficiar al unor acorduri globale².

Calea învățării drepturilor omului trebuie definită prin abordarea tridimensională: cognitivă, afectivă și activ-participativă, în vederea creionării unei ființe umane complexe și responsabile.

Transmiterea cognitivă se fundamentează prin identificarea și consolidarea conceptelor/noțiunilor de ordin juridic, administrativ, social, economic prin însușirea istoricului drepturilor omului, prin valorificarea unor competențe social-civice, susținute de programe școlare cu tematică și discipline corespunzătoare: Educație pentru drepturile omului, Educație pentru cetățenie democratică, Cultură civică, Drepturile copilului, Educație pentru dreptul de proprietate intelectuală, Educație financiară, Dreptul Internațional Umanitar, etc.

Elementul afectiv este stimulat de starea de empatie, relatările și exemplele din evoluția omenirii regăsite în literatură, istorie, artă, teatru. Abordarea activ-participativă se manifestă prin adoptarea unor programe și proiecte în parteneriat cu societatea civilă: asociații, fundații ce militează

pentru apărarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Privită ca un templu al respectării demnității umane, educația transmite valori care corespund nevoilor, aspirațiilor social-culturale, politice, economice, precum și a tuturor idealurilor generatoare de libertate, egalitate, dreptate, responsabilitate într-o societate democratică.

Consacrarea art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului prin care „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”, denotă recunoașterea, preocuparea permanentă în apărarea și valorificarea omului, ridicarea lui în lumina divină, a tuturor actorilor statali și non-statali. Totodată, respectul pentru om reiese și din respectul pentru viața privată a acestuia, prin interzicerea oricăror imixțiuni nejustificate ce lezează integritatea morală, onoarea, renumele persoanei.

Adevăr fundamental, evident ce nu are nevoie de demonstrație este libertatea tratată ca o valoare fundamentală, umană, fără de care omul nu poate exista și prin care se autodesăvârșește. Desăvârșirea persoanei pornește din dorința acerbă de cunoaștere și identificare cu idealurile educaționale. Astfel educația trebuie privită ca un act liber în situația în care vizează dezvoltarea lipsită de constrângere a omului, înțeleasă ca un act creator potențial, unde o persoană educată este o persoană liberă³.

Printr-o educație eficientă și continuă, ființa umană își dezvoltă personalitatea, dobândind trăsături de caracter necesare participării la viața socială, se regăsește în respectul drepturilor omului, valorilor familiei, a valorilor naționale și a protecției mediului înconjurător pentru ca în viitor să contribuie la păstrarea și dezvoltarea acestora⁴.

Libertatea educațională presupune aspecte privind alegerea formei de educație, a instituției de învățământ, precum și dreptul de a instrui pe ceilalți atunci când acțiunea ta este justificată din punct de vedere juridic – ca persoană fizică reprezentând instituția de educație, sau ca persoană

¹ Preambul Declarația Universală a Drepturilor Omului

² A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2007, p.25.

³ Realizarea dreptului la educație. Document de lucru prezentat de Mustapha Mehedi la a 50-a sesiune a Subcomisiei pentru lupta împotriva discriminării și protecția minorităților, E/C.N./Sub.2/1998/10, par.20.

⁴ A se vedea Dr. A. V. Nedelcu-Ienei, *Dreptul la învățătură. Drept fundamental al omului*, IRDO, București, 2007, p. 56.

juridică autorizată să transmită cunoștințe în concordanță cu legislația în vigoare.

Dacă *educația ca scop* urmărește acțiuni de formare a personalității umane și se referă la rezultatele ce urmează să se obțină în cadrul unui șir de acțiuni educaționale, *educația ca mijloc* contribuie la dezvoltarea persoanei în formarea unor atitudini pozitive față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului; persoana fiind capabilă să ia decizii pertinente cu privire la viața individuală, dar și a colectivității din care face parte. Educația trebuie să urmărească „dezvoltarea deplină a personalității umane”, avându-se în vedere dezvoltarea din punct de vedere fizic intelectual, moral și spiritual, precum și „întărirea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale”⁵.

Prevederile art. 26, alin.(2) din Declarația Universală a Drepturilor Omului⁶; ne trimit cu gândul la o educație pentru valori în spiritul solidarității față de diversitatea culturală, națională, etnică, religioasă, care să mențină pacea internațională. Numai prin informare, cunoaștere și instruire se poate forma o cultură a drepturilor omului și un progres în egalitatea de șanse.

2. Egalitate prin educație

O contribuție în educația pentru valori îl are principiul egalității „*ideea cardinală a drepturilor omului*”⁷ susținută de cei trei piloni: egalitate de șanse, egalitate în fața legii, egalitate de gen.

Egalitatea de șanse este strâns legată de egalitatea de gen care are la bază asigurarea participării depline a fiecărei persoane la viața economică și socială, fără deosebire de origine etnică, sex, religie, vârstă, dizabilități sau orientare sexuală. În ceea ce privește directivele europene în domeniul egalității de șanse și de tratament pentru femei și bărbați, fiecare directivă corespunde uneia sau mai multor teme: plată egală pentru muncă de valoare egală; tratament egal la locul de muncă; tratament egal cu privire la sistemul de

securitate socială; protecția maternității; organizarea timpului de lucru și cel de odihnă; concediul parental.

Principiul egalității de șanse pentru femei și bărbați este dezvoltat în legislația românească în următoarele domenii de activitate:

- domeniul muncii prin art. 41, alin.(4) din Constituție, ce prevede egalitatea salarizării privind prestația muncii atât de femei, cât și de bărbați: „femeile au salariu egal cu bărbații”. Tot legea fundamentală reglementează în art. 41, alin.(5) accesul la negocieri colective în materie de muncă: „Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate”.
- accesul la educație instituit copilului, adultului, vârstnicului presupune unanimitate în dezvoltarea, formarea femeilor și a bărbaților; acesta determină măsuri verosimile de transformare și repunere în drepturi a egalității de gen. Ministerul Educației, prin inspectoratele școlare asigură includerea în planurile de învățământ, precum și în activitatea curentă a unităților de învățământ, a măsurilor de respectare a principiului egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați .
- ocuparea unor funcții publice este susținută de Constituția României prin art. 16, alin. (3) „Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități”.

Domeniile amintite mai sus includ a doua generație de drepturi ale omului: cele sociale, economice și culturale, drepturi care nu ignoră și disprețuiesc demnitatea umană, ci asigură făurirea unei lumi în care oamenii devin egali și liberi. Din perspectiva conținutului acestora este necesară intervenția statului în garantarea și asigurarea lor denumite astfel drepturi pozitive.

În același timp, art. 7 din Declarație suține că: „Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări”, ceea ce presupune materializarea principiului egalității în fața legii, a dreptului la protecție egală fără deosebire în fața legii.

De asemenea, trebuie menționată și egalitatea în desfășurarea actului de justiție prevăzută în

⁵ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2007, p.25.

⁶ Învățământul (...) trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

⁷ A se vedea Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului în acțiune*, IRDO, București, 1994, p.7.

art. 10: „Orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărâ fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acușări în materie penală îndreptată împotriva sa”. Aceste drepturi largesc „sfera generațiilor de drepturi”⁸ ce exprimă stadiul de dezvoltare al societății actuale bazată pe forța lăuntrică a individului/poporului chintesența suveranității și independenței justiției. Considerate drepturi negative datorită implicării statului în exercitarea lor, conferă oportunitatea de a crea o lume individualistă în care ființa umană ocupă locul central în proliferarea unei culturi a drepturilor omului.

3. Responsabilitate prin educație

Într-un cadru universal valabil, educația pentru valori poate fi fructificată prin conținutul Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă a ONU, adoptată la Summit-ul privind progresul, din septembrie 2015, program de acțiune globală în domeniul dezvoltării cu caracter universal și care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economice, sociale și de mediu.

Referindu-se la etica profesiei medicale, Hipocrate afirma: „Primum non nocere” – „Înainte de toate să nu faci rău!”, dicton care printr-o interpretare transdisciplinară, îl transpunem întregii vieți sociale. În acest sens educația pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului este garanția realizării omenirii, promovată prin politicile naționale și internaționale, de cooperare pentru dezvoltare.

Dezvoltarea societății se poate realiza prin susținerea unei educații de calitate ce conferă persoanei pârghiile necesare de învățare pe tot parcursul vieții – „life, long, learning”. Preocuparea în acest sens se îndreaptă nu numai într-o investiție eficientă a copilului, ci și în regăsirea acesteia în viitorul adult -, „când este pe de o parte, politică a statului, a sistemului, iar pe de altă parte, este motivație personală de dezvoltare continuă”.⁹ Implicarea, solicitarea întregii capacități de

învățare a fiecăruia dintre noi, răspunderea acțiunilor noastre precum și valorificarea tuturor resurselor materiale, sociale, spirituale și raționale creează o conexiune a cunoașterii între actorii statali și nonstatali ai societății contemporane.

Educația privită ca un întreg complex al devenirii ființei umane, ea este pragul dintre sfera omului natural și produsul ancestral al creației divine prin cunoașterea de sine și nutrirea „nevoii de a fi și a deveni ceea ce deja omul a fost și este – dornic de desăvârșire!”¹⁰

România susține obiectivele definite de comunitatea internațională pentru asigurarea prosperității și dezvoltării la nivel global, exprimate prin Agenda 2030 adoptată și garantată de pactele/tratatele internaționale, agendă în care se regăsesc 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD). Printre aceste obiective este **Educația de calitate**, promovată prin oportunitățile de învățare de-a lungul vieții pentru toți, educație ce are ca efecte eradicarea sărăciei, obstacolul principal în asigurarea dezvoltării sociale și economice a lumii.

Programul Agendei 2030 are ca scop asigurarea dezvoltării durabile, fundamentată prin dreptul la educație prezentat ca o prioritate și realitate a vieții individuale și colective fără de care omenirea nu ar putea progresa. Pentru ca efectele educației să fie vizibile avem nevoie de determinare colectivă, perpetuă, care să garanteze păstrarea identității culturale, a valorilor fundamentale ființei umane impunând informare, acumulare, transmitere, evaluare periodică a competențelor certificate de prioritățile vieții sociale, economice, politice prezente și viitoare.

Acțiunea întreprinsă de actorii statali internaționali pentru următorii 15 ani în vederea combaterii inegalităților, a injustiției și protejării planetei până în 2030 nu poate fi realizată decât prin forța înălțătoare a **Educației pentru valori**, cea prin care barierele mentale și de comunicare, temporale reazează la un nivel superior întregul mapamond, unde calități ale persoanei ca: libertatea personală, responsabilitatea în sarcinile asumate; voință și dorință de a participa la treburile publice; interes pentru multiculturalitate, capacitate de dialog; disponibilitate pentru acceptarea diferențelor și respectul pentru lege, definesc cetățeanul prezent și viitor.

⁸ A se vedea K. Vasak, Les dimensions internationales des droits de l'homme, UNESCO, Paris, 1978, p.7 și urm.

⁹ Prof. univ.emerit.dr. Laurențiu Șoitu, Educația continuă, dreptul fiecăruia și răspunderea tuturor, IRDO, 2016, p.7.

¹⁰ Ibidem, p.11.